

Список використаних джерел

1. Дьюї, Джон. Дослідження методів навчання. Чикаго: The University of Chicago Press, 1902.
2. П'єже, Ж. (1983). Когнітивний розвиток дитини: Конструкція світу. Реджер й Кіган Пол.
3. Hattie, John. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. – NY : Routledge, 2008. – P. 392.
4. Beeman, M. (2014). Integrated language and content instruction: A review of empirical studies. Language Teaching Research, 18(4), 431-462.
5. Pavesi, M., & Abrate, G. (2016). CLIL in Italy: Integration of Language and Content in the School Curriculum and Teacher Education. Language Learning in Higher Education, 6(2), 401-417.
6. Swain, M., & Lapkin, S. (2005). The evolving sociopolitical context of immersion education in Canada: Some implications for program development. International Journal of Applied Linguistics, 15(2), 169-186.

Інтегровані уроки української літератури в 6-7 класах

*Шевченко Юлія, учитель української мови та
літератури комунального закладу «Харківський ліцей
№ 55 Харківської міської ради»*

У статті розкрито значення інтегрованих уроків, їх актуальність, невід'ємні складові, методичну реалізацію, що передбачає досягнення мети якісної освіти, тобто конкурентоздатної, спроможної забезпечити людині самостійно досягти тієї чи іншої життєвої цілі, творчо самостверджуватися в різних соціальних сферах.

Ключові слова: інтегрований урок, внутрішньопредметна інтеграція, міжпредметна інтеграція, моделі уроків із вивчення творів сучасного мистецтва, мотиваційні завдання.

Сучасний досвід проведення інтегрованих уроків доводить, що їх методика вимагає від учителів дуже високого професіоналізму й ерудиції. Потреба в такі роки визначається пошуком можливостей для формування цілісного світогляду здобувачів освіти. Завдяки добору змісту матеріалу інтегровані уроки сприяють інформаційному збагаченню сприйняття, мислення та почуттів учнів, що дає змогу пізнавати явище чи поняття з різних сторін.

Розкрито сутність інтеграції як комплексного впливу на формування особистості, її форм і типів у працях О. Л. Алексєєнко, С. У. Гончаренка, М. С. Вашуленка, О. М. Біляєва та ін. Проаналізувавши науково-методичні джерела, ми вважаємо, що інтеграція – це процес взаємопроникнення наук, які не розчиняються одна в одній, а об'єднують раніше відокремлені частини в єдине ціле, у результаті чого основні компоненти дисциплін синтезуються в цілісну систему й так сприяють комплексному впливу на світогляд учнів.

Пріоритет інтеграції визначається таким чином:

- залучення до вивчення найцікавішого матеріалу;
- вивчення та дослідження предмета як цілісного, багатогранного явища;
- інформаційне збагачення змісту освіти;
- розвиток мислення і почуттів учнів на емоційно-змістовному та предметно-перетворювальному рівнях.

Тому **інтегрований урок** – це такий урок, який певною мірою знімає жорсткі рамки предметного навчання та допомагає дітям емоційно й системно сприймати поняття та явища.

Інтегрований урок – це урок, який проводиться з метою розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, відображених у різних науках і відповідних їм навчальних предметах. **Інтеграція** (від лат. *integratio* – поповнення, відновлення) – це

об'єднання в одне ціле раніше ізольованих частин, будь-яких елементів. **Мета інтегрованих уроків** – об'єднати споріднені блоки знань із різних навчальних предметів навколо однієї теми з метою інформаційного та емоційного збагачення, сприйняття, мислення, почуттів учнів. Це дає можливість пізнавати явище з різних боків, досягнути цілісності знань [2, с. 45].

Інтегрований урок може будуватись у межах одного навчального предмета (внутрішньопредметна інтеграція) або з інтегрованого змісту кількох навчальних дисциплін (міжпредметна інтеграція), або на змістовій основі інтегрованого курсу. Найчастіше поєднуються такі предмети, як історія-географія, географія-основи економіки, історія-література, історія-іноземна мова, математика-фізика [5, с.13].

Ми поєднуємо завдання різних предметів як на змістовному, мотиваційному, так і на процесуальному рівнях, що позитивно структурує весь процес навчання, сприяє об'єднанню узагальнених компетентностей, які раніше формувалися окремо на одному уроці [4, с. 15].

Тому інтеграцію використовують на уроках, щоб:

- «згущувати» матеріали з кількох предметів навколо однієї теми;
- з'ясувати й розширити інтелектуальні, соціальні, розвивальні потреби дітей, які забезпечуються пізнавальною, фізичною, соціальною та естетичною сферою навчання змісту навчання;
- забезпечити профілактику втоми учнів;
- сприяти всебічному розумінню учнями навчального матеріалу, різні аспекти якого неможливо розкрити за допомогою одного предмета;
- сприяти розкриттю думок, настроїв, вражень;
- викликати пізнавальний інтерес;
- економити навчальний час.

Завдяки інтегрованим урокам учні формують не лише міцні знання з конкретного предмета, а й знайомляться з такими філософськими категоріями, як «людина – природа», «людина – суспільство», «людина – світ».

Інтегровані уроки сприяють формуванню якісно нових знань, які характеризуються:

- вищим рівнем розуміння;
- динамічністю застосування в нових ситуаціях;
- підвищенням їх ефективності та системності в результаті системного викладу навчального матеріалу в нових органічних взаємозв'язках.

Тому з метою формування цілісного світогляду учнів у процесі навчання введено нові компоненти, які є невід'ємними складовими інтегрованих уроків:

- *емоційна складова* – урахування специфіки емоційної сфери, забезпечення емоційного комфорту здобувача освіти в процесі навчання, пріоритетність позитивних емоцій, побудова процесу навчання на оптимістичній гіпотезі;
- *діяльнісний компонент* – опора на актуальні для даного періоду діяльності зв'язки, створення умов для ефективного виконання завдань наступного вікового періоду;
- *змістовний компонент* – правильний зв'язок між знаннями про навколишній світ, себе, пізнавальний процес;
- *комунікативний компонент* – урахування особливостей спілкування дітей різного віку, забезпечення безпосереднього та контактного спілкування;
- *педоцентрична складова* – центром виховного процесу є дитина: зв'язки між нею та навколишнім світом (дитина і матеріальний світ, дитина і природа, дитина та інші люди тощо), індивідуальний характер освіти й виховання.

Якісно спланований інтегрований урок передбачає чіткі, реалістичні, досяжні цілі та завдання, цікавий для дітей матеріал, відповідає всебічним здібностям, інтересам і досвіду дітей.

При плануванні інтегрованого уроку ми використовуємо такі етапи:

- вибір теми;
- вибір форм інтеграції;
- визначення змісту процесу навчання;
- постановка загальної мети уроку;
- добір матеріалу для розкриття теми;
- реалізація різних форм співпраці на уроці;
- методика перевірки розуміння дітьми теми [1, с. 25].

У 2022/2023 навчальному році вивчення української літератури в 6-7 класах відбувалося за зразковими навчальними програмами: «Українська література. 6-7 класи» для закладів загальної середньої освіти (Яценко Т. О. та ін.), «Українська література. 6-7 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Архипова В. П. та ін.), «Українська література. 6-7 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. М.І. Чумарна, Н. М. Пастушенко), «Інтегрований курс літератури (українська та зарубіжна). 6 -7 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О., Тригуб І. А.), «Інтегрований курс мови та літератури (українська мова, українська та зарубіжна література). 6-7 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Старагіна І. П. та ін.).

У змісті курсу української літератури для 6 –7 класів реалізовано основні функції літератури для дітей та юнацтва в сучасному соціумі. Отже, естетична функція підліткової літератури визначає її природу, дозволяє аналізувати літературні твори як художні явища, що мають не лише цікавий, пізнавальний зміст, а й високохудожню форму. Морально-етична функція виявляється в ідейному змісті, підтексті художніх творів, у яких маленькі читачі шукають приклади міжособистісних стосунків, засуджують негативні вчинки та співчують улюбленим героям. Це сприяє розвитку поведінки молодших підлітків у суспільстві. Комунікативна функція художнього твору, призначеного для дітей та юнацтва, виявляється відповідно до вікових особливостей читача, доступності для його сприйняття та розуміння. Під час діалогу з автором художнього твору в підлітків формується уявлення про митця, співвідноситься змальоване в тексті з власним життєвим досвідом, вони вчаться критично оцінювати вчинки літературних героїв, дискутувати, пояснювати свою думку, про що прочитали. Особливої уваги заслуговує методика вивчення сучасної української літературної творчості для підлітків. Процес засвоєння на уроках української літератури в 6-7 класі має бути зорієнтований на адекватне для цього віку сприймання адресатів. Оскільки кожне покоління юних читачів має свою ціннісну систему, то найефективніше її формування відбувається під час читання художніх творів, у центрі яких їх ровесник, зі схожими почуттями й переживаннями, втіленими у своєму житті мріями, пригодами, самим процесом творчості, зростання.

Моделі уроків із вивчення творів сучасного мистецтва можуть мати триетапну структуру: вступна частина, власне робота з текстом, заключна, рефлексивна частина. У вступній частині доцільно використати інтерактивні мотиваційні завдання на основі медіатекстів, які ґрунтуються на «заглибленні» у контекстні зв'язки художнього тексту. В основній частині уроку рекомендується використовувати методи розвитку критичного й аналітичного мислення на основі роботи з текстом: дидактичну ейдетику, створення та розв'язування завдань, вікторин, виконання творчих завдань на фреймах, особливо на віртуальних дошках Miro, Padlet, Jamboard. і т.д. [3].

Наприклад, *інтеграція використана на уроці-дослідженні «Що таке щастя?»* (українська література – за твором Емми Андіївської «Казка про яян», українська мова – «Творення прикметників»).

Інтеграція: література, мова, історія. На цьому уроці розвивається культура зв'язного мовлення, абстрактне, логічне та критичне мислення, пам'ять, увага, спостережливості; розвиваються творчі вміння зіставляти, порівнювати, моделювати, знаходити прикметники в художньому тексті; розвиваються вміння працювати в групах і самостійно.

Наприклад, *інтегрований урок з української літератури та інформатики* в 6 класі за темою «Тарас Шевченко. Відомості про перебування поета в Санкт-Петербурзі. «Думка» («Тече вода в синє море...»)). Створення презентації з мовним супроводом на тему «Твори Тараса Шевченка». Учні знайомляться з основними відомостями про життя Т. Шевченка в Санкт-Петербурзі; аналізують зміст вірша «Думка», виразно читають, вчать визначати провідний мотив; розвивається увага учнів, творче мислення; виховується любов і повага до творчості поета. Також навчаються записувати текст на диктофон, удосконалюють вміння створювати презентації з мовним супроводом.

Наприклад, на уроках української літератури в 7 класі інтеграцію можна використати під час вивчення теми «Людська доброта й жорстокість, милосердя і справжня турбота про природу» за оповіданням Є. Гуцала «Сім'я дикої качки».

Інтеграція: біологія, екологія батьківщини. Учні виконали очікувані домашні завдання з вивчення свійських птахів. На цьому уроці виховується любов до природи, бажання берегти і любити рідний край, естетичні смаки та почуття.

В умовах дистанційного навчання української літератури фахові вміння вчителя-словесника використовувати цифрові сервіси та онлайн-інструменти урізноманітнюють освітній процес, створюють можливості для розвитку творчої активності учнів, формування навичок добирати навчальну інформацію з різних інформаційних джерел, застосовувати медіаресурси для залучення контекстуальних зв'язків [2, с. 44].

Таким чином, рекомендується практикувати на інтегрованих уроках вивчення текстів сучасної літератури, творчі завдання та проєкти. ***Наприкінці таких занять обов'язковою має бути рефлексія як елемент формувального оцінювання й водночас узагальнення та систематизації знань учнів.*** Це може бути як інтерактивне обговорення, так і узагальнення за допомогою рефлексивних таблиць, схем, синкліналей тощо. Щоб підлітки адекватно зрозуміли цінні можливості художнього твору, він має викликати в них інтерес і бажання читати. Це можливо за умови використання сучасних технологій навчання, особливо орієнтованих на залучення всіх учнів до процесу сприйняття, обговорення та інтерпретації творів мистецтва, використання компетентнісного та діяльнісного підходів [5, с. 12].

Проведення інтегрованого уроку забезпечує повноцінний розвиток в учнів системи уявлень про закономірності пізнання навколишнього світу, їх зв'язку та взаємозалежності; допомагає поглибленню та розширенню знань учнів, їх практичної сфери застосування до процесів і явищ навколишньої дійсності.

Доцільність інтегрованих уроків визначається завданнями, що інтегрують знання, уміння та навички учнів з основ природознавства, музики, інформатики тощо. Вони сприяють розкриттю наукових закономірностей та їх проявів у різних наукових галузях і сферах практичної діяльності; розкривають специфіку та можливості прояву законів, ідей, теорій навколишньої дійсності; інтеграції діяльності вчителя із формування загальнонавчальних умінь і навичок учнів (навчально-організаційні, навчально-інформаційні, навчально-інтелектуальні); розкриття багатогранності можливості застосування набутих знань учнів у різних наукових галузях і сферах діяльності; синтез

явищ, процесів для пропозиції нових ідей, висування гіпотез; інтеграція діяльності педагогів у формуванні креативності особистості учнів, розвитку їх здібностей.

Список використаних джерел

1. Андрусенко А. Педагогічна суть сучасного уроку. *Завуч*. 2018. № 13. С. 24 – 29.
2. Богачик Т. Традиції та інновації у викладанні гуманітарних дисциплін. *Українська мова та література в школі*. 2015. № 36. С. 44 – 45.
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. 6-7 класи. Мовно-літературна освітня галузь.
URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2022/08/20/01/Dodatok.3-5.klas-ukr.mova.6-11.klasu-ukr.mova.20.08.2022.pdf>
4. Нестандартні форми уроків. *Педагогічна академія пані Софії*. 2006, травень. С. 12 – 15.
5. Панченко С. Нестандартні форми уроків. *Відкритий урок*. 2019. № 23 – 24. С. 12 – 14.

Режисерське бачення повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Образи, традиції, міфи

Нерушенко Оксана, учитель української мови та літератури комунального закладу «Харківський ліцей № 107 Харківської міської ради»

Автор статті аналізує можливості інтегрованого навчання, комплексного підходу до вивчення літератури, досліджує взаємовпливи літератури та кіно як видів мистецтва. Особливу увагу звернено на бачення режисером цілісної картини твору й образів героїв.

Ключові слова: взаємовплив мистецтв, кінематограф, література, мистецтво кіно, проєктна діяльність.

Інтегроване навчання – світова практика, яка ґрунтується на комплексному підході, постійній взаємодії з реальністю, гармонійному поєднанні із загальною картиною світу. Вона надає широкі можливості для розвитку творчих здібностей учнів і збільшує навчальний простір до розмірів Всесвіту. Дуже важливо знаходити зв'язок між дисциплінами, допомагати спиратися на вже отримані знання та набуті навички, бо в подальшому це сприяє формуванню критичного мислення, кращого розуміння та засвоєння понять, навчас бути толерантним, самостійно приймати рішення.

Інтегрований урок підвищує мотивацію, формує дослідницький інтерес, сприяє формуванню інтелектуально розвиненої особистості. Цікаві теми та відкритість, увага вчителя до потреб учнів дуже важливі для реалізації такого навчання.

Ще під час роботи в Куп'янському ліцеї № 4 з учнями 7 класу вирішили, що темою нашої проєктної діяльності буде «Екранізація творів українських письменників». Потрібно було вирішити, що це буде за твір, провести кастинг і створити ескізи костюмів, декорацій. Важливим ще був момент обговорення режисерського бачення. Діти із захопленням підійшли до виконання завдання. Творча уява, цікаве завдання не залишило байдужими навіть батьків. Було приємно чути схвальні відгуки про такий вид роботи. Хтось вирішив, що головний герой оповідання «Федько-халамидник» повинен залишитися живим. Інший пропонував свій розвиток подій у творі Григора Тютюнника «Климко». Хтось захопився екранізацією легенд і міфів. Дуже цікавими були й ідеї щодо спецефектів.

Куп'янський ліцей № 4 став активним учасником Програми дослідно-експериментальної роботи «Науково-методичні засади впровадження медіаосвіти в систему роботи навчальних закладів Харківської області». Керівник цієї дослідницької